

POSUDEK OPONENTA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Palácová architektura v období minojské Kréty

Počet stran: 135

Autorka bakalářské práce: Anna Jebavá

Studijní program: B 7105 Historické vědy

Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Autorka si za téma bakalářské práce zvolila vyhodnocení palácové architektury období minojské Kréty. Zaměřila se však nikoliv na nejznámější památku – palác Knossos, ale na palácovou architekturu jako celek. Cíle, které si vytkla v úvodu práce, měly ukázat minojskou architekturu v rámci společenských a ekonomických změn (s. 10), současně ukázat podobu a znaky architektury, přesah minojské kultur, resp. její vliv v evropském měřítku. Z dalších aspektů práce si autorka vytkla za cíl pojetí celkové myšlenkové koncepce paláců, včetně poukázání na klíčové poznatky archeologie.

Bakalářskou práci rozdělila do osmi kapitol, které uvozuje úvod a zakončuje závěreční shrnutí; následuje seznam literatury, termínů, přehled periodizace a přílohy včetně seznamu vyobrazení. V první kapitole se Anna Jebavá zaměřila na přehled znalostí a představení dosavadního bádání minojské Kréty. Kapitulu rozčlenila do devíti podkapitol, přičemž v první z nich nastínila přehled o vývoji bádání (s. 11-12). Anna Jebavá zde upozornila na počátky bádání již na přelomu 19. a 20. století, a spolu s tím i na dominantní význam britských badatelů, krátce zmínila Arthura Evanse a jeho objev paláce na Knossu. Nevynechala ani jiná evropská centra (kupř. Paříž nebo Institute of Mediterranean Studies). Současně upozornila na různé přístupy badatelů z hlediska výzkumu architektury a její funkčnosti, poukázala rovněž na výzkum technik či materiálů. Na závěr přidala přehled prací domácích badatelů, např. Petra Pavúka, Tomáše Alušíka, Radomíra Tichého či Antonína Bartoňka (s. 12.).

V podkapitole 1.2. sledovala přehled vývoje osídlení (*Historie osídlení*) s geografickým popisem lokací a jejich významu v egejské oblasti od doby bronzové. Objektivně se snažila popsat klíčový význam zpracování kovů (bronzu a mědi) a upozornit na specializovanou diferenciaci následné výrobní produkce. Rekapitulovala znalosti o společenské diferenciaci, charakteru jednotlivých periodizačních mezníků či obchodu, a to až k vrcholnému období 1600-1500 př. n. l., včetně následného „pádu“ a historického vývoje pokračujících nadvlád (s. 13). Ve třetí podkapitole (1.3.) stručně upozornila na atraktivní

mytologii (spojenou ponejvíce s králem Minoem), a v následující čtvrté podrobnější představila přínos A. Evanse. Zmínila jeho zakladatelský význam, chronologické členění dějin Kréty, včetně následné modifikace, přičemž jednotlivé časové fáze vycházejí z „*konstrukčních fází palácových staveb, které definují a rozdělují jednotlivé časové zóny*“ (s. 15.). V páté podkapitole představila doklady o vývoji písma (archánské, lineární A, B a hieroglyfy), následovaly stručné přehledy (1.6. – 1.7.) k zemědělství, chovu zvířat či řemesel. V navazujícím oddíle se věnovala společenské stratifikaci, opět s odkazem na původní názory Atrhura Evanse a v závěrečné podkapitole prvního celku zmínila znalosti o náboženství (s. 19-20); rituální praxi a kultovních místech (zejména ženské božstvo, kulty zvířat ad.).

Ve druhé kapitole představila význam námořní plavby pro život na Krétě. Autorka poukázala na nejstarší doklady, význam vlivu počasí, cirkulace mořských proudů, výhodnou polohu v blízkosti pevniny ad., nevynechala ani předpoklady o nutných znalostech námořníků; vliv větru a proudu, zavedení plachty (s. 23). Autorka rovněž včlenila záslužné výsledky experimentálního výzkumu expedice Monoxilon z let 2019-2020. Podrobně rozebrala dosažené výsledky – posuzování významu proudů, větru, dohledu pevniny, komunikace s okolními lokalitami ad.

V první podkapitole druhého celku práce se zaměřila na kontakty v podobě importu a exportu. Soustředila se zejména na výklad o keramice, kovu ad. Druhá podkapitola přinesla informace o dosavadních znalostech podoby lodí, jež jsou dovozovány na základě ikonografie a některých hmotných pramenů, včetně přehledu nálezů pozůstatků lodí z jiných oblastí.

Ve třetí kapitole bakalářské práce se dostala ve vytčenému tématu k palácové architektuře. V chronologickém sledovala nejprve (3.1.) období neolitu (7000-3000 př. n. l.), jako klíčové pro osídlení a rozvoj minojské kultury. Za základní jednotku citovala autorka domácnost, osídlení v rozsahu osad 10-100 lidí a vesnic 100-1000 lidí (s. 35). Přidala rovněž doklady o stavební dispozici domů či stavební materiály. Následně v další podkapitole (3.1.1.) přešla k popisu vývoje a budování Knossu, vrátila se k nejranějším dokladům obydlí ze 7000-6000 let př. K. (s. 36). Zhodnotila ustálení osídlení mezi 6000-5000 let př. K., rozrůstání bydli, doklady stavebních prvků i konstrukcí, počtu osadníků ad. Proměnu stavebních obydlí spojila s nárůstem populace v době 4500-4000 lety před Kristem, přičemž odkázala na známý nález domu D pod nádvořím pozdějšího paláce (s. 37) se středovým ohništěm. V nadcházející stati se popsala objekt zvaný Magasa, nahlížený také někdy jako archetyp minojské architektury (s. 38-39). V oddíl 3.2. a 3.3. pak již autorka vyhodnotila poznatky k předpalácovému období z let 3000-1900 př. n. l. a úžeji pro 2200-1900 př. n. l., uvedla např.

výsledky průzkumů lokalit Myrtos či Trypity ad. S obdobím 2200-1900 př. K. přitom již slovy autorky vstupujeme pozvolna k náznakům měst či prvkům k palácové architektuře.

Ve čtvrté kapitole se autorka v rámci chronologického výkladu dostala k jakémusi exkurzu – výkladu co to byl palác (*Co je palác?*). Upozornila přitom opět na terminologii a výklady A. Evanse, včetně kritických názorů, jež se vyslovily pro jejich úpravu, resp. proměny interpretace (*budovy kolem nádvoří*, s. 43). Nechybí rovněž zohlednění debaty o soustředění náboženského či mocenského centra v těchto objektech, nebo souběh obou faktorů (s. 44). V podkapitola 4.1. řešila rovněž architektonické souvislosti staveb, členění místností (zejména opakované haly), využití sloupů apod.

V páté kapitole se soustředila na první palácové období, přičemž nevynechala výklad, že právě jejich stavby mohou představovat jeden z dokladů sociální diferenciaci společnosti, kdy si takovou výstavu mohla dovolit elita (s. 48). Následovalo porovnání dokladů o prvním paláci na Knossu, Faistu a Malii (5.1.1.–5.1.3), přehled městské zástavby v tomto období (5.2.); doložení ulic, dláždění ad.

V šesté kapitole autorka přistoupila k popisu tzv. druhého palácového období, jež je datováno v rozmezí 1750-1450 př. n. l. Jako první představila palác v Knossu, který v souladu s dosavadními poznatky odborné literatury zhodnotila jako vrchol zdejší stavební produkce a klíčový projev hierarchického uspořádání společnosti. V pododdíle 6.2. pak přistoupila k přímému porovnání paláců Knossos, Faist, Malia, Zakros a Galatas, poukázala na dominantní rozdíly v rozloze a rovněž na důležitost časových fází vzniku. Vystihla klíčové a shodné prvky palácových objektů (centrální prostory, rezidenční prostory, sklady). K neméně zajímavým patří problematika palacizace, tedy přejímání stavebních prvků paláců v rámci městských domů. S tím se přirozeně nabízí otázky po další sociální diferenciaci, rozvoje elitních, majetných vrstev. Samostatně se zabývala také nálezy výstavnějších objektů v blízkosti Knosského paláce, tzv. Královské vily, Jižní vily a Malého paláce (6.3.1 – 6.3.3.). Podkapitoly 6.4 an. věnovala autorka popisu města, rozvržení, podobě ulic, včetně srovnání dokladů pro vzhled a budování měst Galatas, Gurnia a Plaikastro.

V sedmé kapitole se chronologický výklad posunul k době tzv. třetích paláců 1490–1360. Autorka popsala rozsáhle přestavby Knossu, detailně citovala stavební i zdobní proměny, stejně jako první odkazy na řecké vlivy. Nevynechala ani popis a stav poznání se vztahem k Hagia Triada, předně se vztahem k výjimečnému sarkofágu. V poslední osmé kapitole se soustředila na tzv. po palácové období 1360–1200 před Kristem, sérii přírodních katastrof, následné proměny vzhledu palácových staveb a předně zmínila i proměnu v životě obyvatel, kdy se přestává palácová architektura využívat, a do popředí se dostaly vesnice

s řemesly a zemědělstvím ad. (s. 79). Podkapitolu uzavřela popisem charakteru doby kolem roku 1200 př. n. l., včetně nových osad ve výše položených oblastech. V závěrečném shrnutí pak autorka krátce resumovala předestřené poznatky. Práci doplnila skutečně obsáhlým seznamem použité literatury, rejstříkem hesel, periodizační tabulkou, seznamem vyobrazení a bohatou obrazovou přílohou.

V rámci vyhodnocené bakalářské práce je potřeba primárně ocenit rozsáhlé množství studované a citované odborné (zvláště cizojazyčné) literatury, a tím i maximální snahu o poznání dosavadního výzkumu v otázce zvoleného tématu. Kladně kvituji rovněž, že zařadila například i citace z překladové literatury (Ovidiovy *Proměny – Metamorfózy* (s. 14) nebo Homérovy *Odyssey* – srov. zejména při pojednání o námořní plavbách). Souhrnně vyjádřeno, Anna Jebavá v bakalářské práci nepochybně prokázala, že se v problematice orientuje a nároky kladené na vypracování bakalářské práce splňuje. Ve vlastním záměru se v převážně chronologickém výkladu snažila představit totiž nejen palácovou architekturu oproti nejslavnějšímu Knossu, ale předestřela také vývoj a potřeby společnosti, stav poznání a výkladu v otázkách sociálního členění, význam a cesty obchodu, kulturní vlivy, stejně jako dopady katastrofických událostí v období minojské éry. Vytčené cíle v úvodu práce tak zodpověděla.

V některých formulacích bych však ocenila přesnější či podrobnější vyjádření, resp. vyhodnocení – zejména více propracovanější úvod i závěr. V případě úvodu zvláště u zdůvodnění výběru tématu, neboť autorka na straně 12 konstatuje, že výzkum Kréty není u nás příliš rozšířen. Stejně tak by stála za podrobnější odstavec (nebo samostatnou podkapitolu) sumarizace pramenného materiálu a experimentálních možností, které jsou při výzkumu badateli využívány, díky čemuž by autorka mohla lépe prezentovat metodické cesty bádání (archeologie, písemné doklady, stavby/architektura/experiment). Pro zajímavou prezentaci výsledků z expedice Monoxilon I bych z formálního hlediska doporučila včlenit do kapitoly dané pojednání jako exkurz. V rámci dílčích oprav bych doporučila např. k obilovinám ujasnit druhy pšenice, včetně pšenice špaldy (viz s. 16), a současně odstranit místy zbylé překlepy.

Přes uvedené drobné výtky opětovně konstatuji, že práce splňuje nároky kladené na vypracování bakalářské práce, a proto ji doporučuji k obhajobě.

PhDr. Dana Dvořáčková, Ph.D.

v Praze, dne 24.05. 2021

Historický ústav FF UHK